

Joan Monjo, literat*

Gabriel Garcia Frasset

Joan Monjo (1956-2007) nasqué a Gandia, acte involuntari; hi arrelà profundament, i en això ja intervé la voluntat, i es convertí en un personatge destacat dins l'àmbit cultural. L'esclat de vitalitat de la seua joventut coincidí amb la conjuntura sociopolítica de la Transició a la democràcia i s'hi llançà amb un gran entusiasme a contribuir a la construcció d'una societat nova més culta, més lliure i més valenciana, sempre embolicat en mil projectes, a banda d'encetar amb èxit la seua vocació literària.

En aquell període de la seua vida, constituïa el millor exemple de l'opinió de Montaigne quan considerava que als vint anys les ànimes revelen el que han de ser i prometen tot el que podran ser. «En aquest moment, o mai —afirmava—, les qualitats i virtuts naturals mostren el que tenen de vigorós i de bell. Si l'espina no punxa quan naix, a penes punxarà mai.»

Abans d'aquesta edat, Monjo ja participava en l'equip que feia a Ràdio Gandia els programes *Tot sobre la nostra cultura* i *Desperta*, i escrivia en el setmanari *El Tossal*. Després, pegà el bot a periòdics com *Las Provincias*, abans que començara

***Discurs pronunciat en l'Homenatge a Joan M. Monjo que el CEIC Alfons el Vell celebrà el 19 de novembre de 2007 a la Casa de Cultura de Gandia.**

la gran manipulació identitària, i l'*Avui*, i a revistes com *Canigó*. Paral·lelament, començà a escriure i publicar narrativa curta, etapa que culminà amb el dietari *Oh!*, amb què obtingué el I Premi Joanot Martorell. Un text fluid i fresc, prometedor d'empreses més altes, on s'exalta la joventut i el goig de viure: «Allà on vaig, m'acompanya l'alegria de les flors», exclama. I el pas següent fou encara més ambiciós: la gran creació barroca del ducat de Milparres i la seua decadència, anunciadora dels nous temps, en la novel·la *Ducat d'ombres*, guanyadora del Premi Andròmina.

Fou una època d'activitat febril, lliurat en cos i ànima a l'ofici d'escriure. En un apunt del dietari *Oh!*, se sincerava: «Cada sensació que m'arriba, cada moviment i alé meu resta en funció dels meus papers. La meua vida, en el fons, està hipotecada amb el lector. Em sent obligat a l'*striptease* total». Però malgrat la ràbia que això confessa que li produeix, a més de les exigències i les servituds a què es veia abocat, el considerava un camí encisador i estimat que no volia abandonar. I la seua perseverança li hauria de proporcionar encara moltes satisfaccions.

A casa, continua participant en tota mena d'iniciatives com els volums col·lectius *Gandia 1881-1980* o *El llibre de la Safor*, i a València, en les millors revistes literàries, *Lletres de canvi*, *L'Espill* i *Cairell*, on inclou textos de creació. I en els anys següents, se succeïren les publicacions: *Les quatre estacions*, escrita en col·laboració amb Josep Piera i Ignasi Mora, i guardonada amb el Premi de la Crítica. Un recull d'impressions literàries vertebrades pel transcurs del temps i el canvi estacional, on Monjo escriví paraules enamorades del terror nadiu: «És aleshores quan la ciutat —la meua ciutat, Gandia— és totalment presa per una immensa abraçada de perfums». Si bé aquesta estima profunda no l'eximí de la crítica en més d'una ocasió. Pels mateixos anys aparegueren la novel·la *Esborreu-me el record!*, i les obres de narrativa juvenil *Les ales d'Àngel Vidal* i *El llenguatge dels cavalls*, dedicada a la gent de Milparres, la fantàpolis que creà per a referir-se al seu espai viscut.

Després, vingué un silenci de més d'una dècada, dedicat a la docència com a professor de Valencià. Hi degué influir la salut, que començava a manifestar una acusada fragilitat; també una certa decepció pel desistiment dels antics

«revolucionaris» i la seua resituació burgesa sense complexos. «Què s'ha fet d'aquelles flors?», es pregunta fent servir la cançó de Pete Seeger en un article fonamental publicat a la revista *Bagalina*. I, finalment, en aquest context de renúncies, és normal que arribara a plantejar-se dubtes sobre la funció social de l'escriptor i la recepció de la seua obra.

Com a professor, també fou una figura singular. Hi barrejava aspectes que semblaven antitètics com el *vosté*, de respecte i suposat distanciament, i una afable proximitat. En l'avaluació també primava més la creativitat que la rutina, cosa que apreciava l'alumnat.

I com no podia ser d'una altra manera, tornà a respondre a la crida irresistible de la literatura i al contacte amb el lector. Li ho exigien les últimes quatre línies de *Ducat d'ombres*: «Déu meu, i què seria sense això de la meua vida? Què seria de mi sense aqueixa crossa? Què seria de mi sense la pàtria del somni? Com podria viure sense literatura?».

Però, en certa manera, també li ho requerien els seus deixebles. I així imaginà una història breu en què un estudiant que anava cap a l'institut, preocupat perquè tenia un examen, es troba amb una dona bella i perillosa amb qui fuig d'uns mafiosos malcarats amb les pitjors intencions. I, mentre esquivava els perills que l'assetgen per tots els costats, repassa la conjugació verbal, la matèria que havia d'estudiar. Es tracta de la trepidant novel·la juvenil *Examen de verbs irregulars*.

Mentrestant, polia amb cura extrema les seues mirades sobre la badia d'Altea, que havia començat quasi vint anys abans en un text complementari d'una exposició pictòrica de Vicent Almar. I, a poc a poc, l'escenari anà transformant-se de matèria contemplada, en aquest cas la sublim immensitat de la mar davant la qual la paraula es manifesta sempre insuficient, en el paisatge com a espill de l'ànima en una comunió tan íntima com la de l'Amic i l'Amat en l'obra de Ramon Llull. El resultat fou un recull de proses poètiques tan elegants, sòbries, profundes i delicades que ben bé les podem considerar la culminació del seu art. Les publicà en la revista *Literatures* (2005), i les oferí als amics que tant havien esperat els seus nous escrits com el millor regal. El Centre Alfons el Vell considerà

que, després del seu sobtat traspàs, el millor homenatge que se li podia retre a qui també en fou membre fundador era la publicació, com un llibre individuat, del text pel qual mostrava tanta predilecció. I les *77 mirades a un mateix paisatge* han vist la llum, amb un estudi introductori, també de gran qualitat, d'Enric Ferrer Solivares, mestre de la crítica literària i seguidor amatent de la seua obra.

L'octubre de 1979 s'aplegà una gran gentada a l'hotel Bairén per al lliurament dels premis literaris. Un dels jurats, l'insigne filòleg Manuel Sanchis Guarner, prengué la paraula per a realitzar una salutació que es convertí en una autèntica exhortació cívica. Argumentà que els valencians no érem

un poble producte de la natura, sinó de la cultura, i la llengua n'era el principal element definidor. Afirmà que un poble que oblida el seu idioma és un poble en el trànsit de la mort. I acabà apel·lant al compromís i a la responsabilitat de tots els valencians, a la seua voluntat de ser, com a la clau que obriria les portes d'un futur possible. Després, intervingué Monjo com a autor premiat. Com enfocaria el seu parlament després d'unes paraules tan altes? I fou brevíssim: «Què més us puc dir si heu vingut i estem tots ací junts?». No calia res més. Tothom comprengué que el guardó era de tots i que l'autor només es considerava un entre tants. S'havia concedit a una llengua i a una cultura de la qual tots eren integrants. Les paraules de Monjo foren el complement perfecte de les de don Manuel. El nostre autor havia realitzat la seua aportació a l'obra col·lectiva del poble i a l'enaltiment de la seua cultura.

Aquesta consciència de globalitat i alhora de continuïtat es percep clarament en la trajectòria de Monjo en els estudis que dedicà a diversos personatges gandians que l'havien precedit com Lluís Català, Damià Català, Luis Coll Alas o Gonçal Castelló. O en l'estima per l'obra dels nostres millors poetes. En una de

les «mirades» declara: «Al bell mig de la vesprada observe, amb passió i encís, la badia, que se m'ofereix. Em vénen al cap unes paraules de Vicent Andrés Estellés: “El mar és l'ombra humida del Paradís. El mar...”». La cultura com un teixit entrellaçat d'interrelacions que enriqueixen les significances. Precisament, en l'*Inventari clement*, poemari adscrit al realisme social amb què Estellés aconseguí el Premi Ausiàs March, manifestava el seu propòsit d'avançar, de dir, de crear a pesar de totes les adversitats de l'època:

Faig el meu camí,
malgrat els edictes
el cant interdit.
Malgrat els edictes
hi ha pobles, hi ha llits,
paraules invictes.

I, efectivament, hi ha mots invictes; els dels poetes, que perduren, que travessen el temps i continuen commovent noves generacions de lectors; els dels grans autors, afortunats, que vencen la mort amb els seus escrits. Com és el cas, també, de Joan M. Monjo, amb una obra extensa i de qualitat de la qual ens ha oferit pòstumament el tast més selecte.

